

Kristianstads
kommun

Kontakta oss

Telefon: 044-13 53 10

E-post: kommunarkivet@kristianstad.se

Besöks- och postadress:
Östra kommunhuset
J A Hedlunds väg 17
291 33 Kristianstad

Obs! Ring eller maila
inför ditt besök

Instagram:
[@kristianstadskommunarkiv](https://www.instagram.com/kristianstadskommunarkiv)
www.instagram.com/kristianstadskommunarkiv

Kristianstads
kommun

044-13 53 10

www.kristianstad.se/kommunarkivet

el-Staden Christianstad

ättighet, att här i Staden blifva Bor-
för oss och sittande Rätt, aflagdt Huk
borgare-Ed; alltså och i följd här
er Afström genom
förklarad för en rättshaffens B
rättare här i Stade
af de fri- och rättigheter, som
rättningar härmed äro förenlige.

visso varder detta, med Stadens Sigill
lerskrift bekräftadt. Christsianstad den
3. -

mästare och Råds ledamöter

Görnörh

Sydia Lidh

James Rosen

Lau

Ascar Rylander
CHRISTIANSTAD.

Guide till kommunarkivets samlingar

Forska och använda
kommunarkivet

Kommunarkivet består till större del av pappershandlingar, närmare bestämt 3,5 hyllkilometer vilket motsvarar 400 kvadratmeter. Ungefär hälften finns i Östra kommunhuset och hälften i Kulturkvarteret.

För all framtid

I arkivet sparas kommunens handlingar för alltid. Arkiv efter till exempel dåtidens socialtjänst, nedlagda skolor och föreningar är i tryggt förvar hos Kristianstads kommunarkiv.

Från 1863 till dagens datum

Hos kommunarkivet finns 1300 arkiv med miljontals handlingar. Den äldsta handlingen är från 1863 och den yngsta är bara ett par år gammal.

Här finns arkiven från de gamla lands- och storkommunerna. Kommunerna har genom åren slagits ihop och bildat dagens Kristianstads kommun.

Hos oss finns även ett hundratal förenings- och företagsarkiv med koppling till Kristianstad och som kommunen fått i gåva.

Kommunernas början

De äldsta handlingarna i våra kommunarkiv är från 1863 när kommunalförordningarna (SFS 1862:13 och 1862:14) trädde i kraft. Det betydde att det borgerliga lokala självstyrelsen skiljdes från staten och kyrkan.

Landskommuner 1862 - 1951

Förordningarna ledde till att det bildades 2 500 kommuner runt om i landet. Kommunernas gränser byggde på församlingarnas. En del var så små att politikerna fick arbeta som tjänstemän. Dagens Kristianstads kommun var från början ett fyrtiotal egna kommuner.

Araslövs kommun 1863-1951	Nymö kommun 1863-1951
Degeberga kommun 1863-1951	Oppmanna kommun 1863-1951
Djurröds kommun 1863-1951	Rinkaby kommun 1863-1951
Everöds kommun 1863-1951	Skepparslövs kommun 1863-1951
Fjälkestads kommun 1863-1951	Trolle-Ljungby kommun 1863-1951
Fjälkinge kommun 1863-1951	Tollarps municipalsamhälle 1914-1957
Färlövs kommun 1863-1951	Träne kommun 1863-1951
Gustav Adolfs kommun 1863-1951	Vilans municipalsamhälle 1887-1941
Gärds Köpinge kommun 1863-1951	Vittskövle kommun 1863-1951
Huaröds kommun 1863-1951	Vä kommun 1863-1951
Hörröds kommun 1863-1951	Västra Vrams kommun 1863-1951
Ifö kommun 1863-1951	Vånga kommun 1863-1951
Kiaby kommun 1863-1951	Äsphults kommun 1863-1951
Kristianstads stad 1843-1970	Åhus kommun 1863-1951
Linderöds kommun 1863-1951	Åhus municipalsamhälle 1900-1928
Lyngsjö kommun 1863-1951	Åhus köping 1905-1970
Maglehems kommun 1863-1951	Önnestads kommun 1863-1951
Norra Ströö kommun 1863-1951	Önnestads municipalsamhälle 1932-1966
Norra Åsums kommun 1863-1951	Österlövs kommun 1863-1951
Nosaby kommun 1863-1951	Östra Sönnarslövs kommun 1863-1951
	Östra Vrams kommun 1863-1951

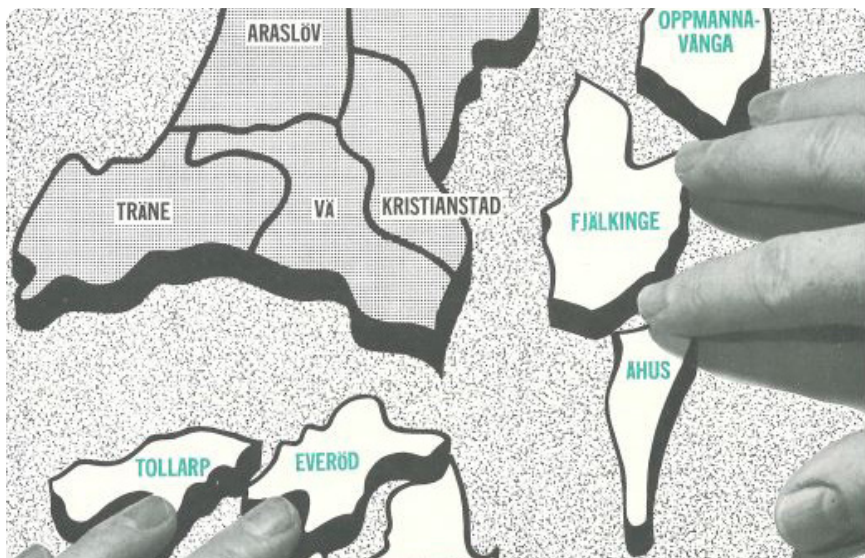
Storkommuns- och kommunblocksreformen

Antalet kommuner i landet minskade från 2 500 till 290 i takt med att två stora indelningsreformer genomfördes. Norra Åsums kommun och Vilans municipalsamhälle slog samman med Kristianstads stad redan 1941.

Araslövs kommun 1952-1966
Degeberga kommun 1952-1973
Everöds kommun 1952-1970
Fjälkinge kommun 1951-1970
Nosaby kommun 1952-1966

Oppmanna-Vånga kommun 1952-1973
Tollarps kommun 1951-1973
Träne kommun 1951-1966
Vä kommun 1952-1967

Storkommunreformen 1951 var slutet för resten av de små landskommunerna: 39 kommuner blev 9 som år 1974 slutligen blev 1: Kristianstads kommun.

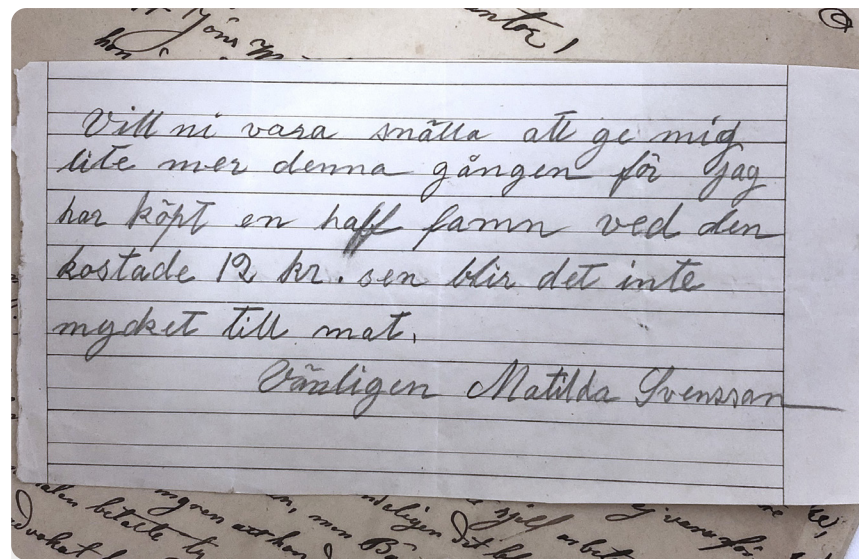
Montage från Kristianstad stads samhällsinformation "Tidningen Kristianstad" 1970.

Vad kan man hitta i arkiven?

Exempel på handlingar i ett arkiv är dokument, fotografier och föremål. Handlingarna är i original och har inte ändrats eller tolkats. Det betyder att det bara finns ett unikt exemplar av den.

I början av landskommunens historia fanns i de flesta fall bara en kommunalstämma. Stämman tog alla beslut som man behövde komma överens om.

Besluten skrevs ned i ett protokoll. Protokollen är ett exempel på en handling i original som finns hos kommunarkivet.

En annan vanlig typ av arkivhandling är till exempel ansökningar som skickats till kommunen.

Förkommunala handlingar

I en del arkiv finns handlingar från innan 1863 sparade. Anledningen till att så kallade förkommunala handlingar finns i kommunens arkiv, beror på att man tog över kyrkans ansvar för vissa frågor. För att kunna ta rätt beslut behövde man veta vad som hänt tidigare.

Guldkorn i arkiven

Ordföranden i stämman var viktig person som man vände sig till i alla möjliga frågor av vikt. Man frågade om hjälp när till exempel någon i byn dött och det behövde göras boutredning. Det har lett till att kommunalordföranden i 1800-talets Vånga, Gälds Köpinge och Rinkaby skapat egna arkiv. Arkiven ger en inblick i lokalsamhället och människorna som bodde där.

Vilka arkiv finns bevarade?

I takt med att lagar ändrats har kommunernas ansvar anpassats. Det speglar vad som finns sparat i kommunarkivet. Generellt kan man säga att en kommun har lika många arkiv som den haft nämnder och styrelser.

Vilka arkiv som skapats beror bland annat på hur stor kommunen var. Exempelvis skötte kommunalstämman i Gustaf Adolfs landskommun på 1860-talet alla frågor som låg på den borgerliga kommunens bord. I Kristianstads stad, som var en större kommun, delades ansvaret upp i flera nämnder varför det också skapades fler arkiv.

Vad består arkiven av?

Kommunala arkiv ser nästan likadana ut. Arkivet skapas eftersom kommunen behöver en nämnd som fattar beslut. Dessa beslut skrivs ned i ett protokoll som blir en handling.

Oftast är det något som leder till att man behöver ta ett beslut, till exempel att det kommer in en ansökan. Handlingen som skickas in till kommunen ingår i arkivet. Andra handlingar som man kan hitta i ett arkiv är utredningar och tjänsteskrivelser kopplade till att ett beslut tas.

Rad efter rad med protokoll från stadsfullmäktige och drätselkammaren i dåvarande kommunen Kristianstads stad (1863-1971). Drätselkammaren var föregångaren till dagens kommunstyrelse.

Hur vet jag vad som är vad?

Tjusningen med arkiv är att det gömmer sig mängder med uppgifter i handlingar. Alla arkiv beskrivs i en förteckning. Förteckningen är övergripande och gäller formatet - till exempel protokoll - men inte vad som står i protokollet.

Därför är det lätt att leta reda på vilka nämnder som funnits och vilken typ av handlingar som skapats. Däremot är det svårare att få fram uppgifter om ett hus eller mormors mormor, om man inte om och varför kommunen tagit ett beslut eller när i tid.

Arkiven blir fler och växer

I början av kommunens historia var dess största uppgift fattigvård och skola. Uppdragen har genom åren vuxit. Arkiv i 1950-talets storkommuner är fler än 1800-talets landskommuner.

Ekonomiskt bistånd och skola är två välfärdsposter som varit kommunens ansvar sedan start. Andra exempel på kommunala verksamheter är, eller har varit, barnomsorg, energi- och vattenförsörjning, gator och parker, polis, brandskydd, stadsplanering och byggnadsverksamhet, turism, idrott och fritid och nykterhetsvård.

Var och en har i sitt uppdrag tagit beslut och därför tagit fram eller fått handlingar skickade till sig. På så vis bildas det arkiv.

Nedslag i arkiven

Man ser ett tydligt mönster i vilka arkiv som finns sparade hos kommunarkiven runt om i landet. Här följer exempel på olika typer av arkiv som finns bevarade för all framtid hos kommunerna.

Klassfoto från Ugerups folkskola 1899. Namn på elever och lärare är okänt. Fotot har donerats till kommunarkivet av en privatperson.

Skolarkiv

Den allmänna folkskolan infördes i Sverige 1842. Varje landskommun hade minst en folkskola. Som mest fanns det 82 folk- och småskolor i det som idag är Kristianstads kommun.

Fram till grundskolereformen på 1960-talet, var staten huvudman för Sveriges skolor. Det var dock kommunerna som skötte undervisningen och anställde personal. Därför finns exempelvis betyg från 1800-talet och framåt bevarade i våra kommunarkiv.

Intressanta handlingar ur skolarkiven

Inskrivningsböcker, betygs- och examenscataloger, kurs- och läroplaner, reglementen

Guldkörn i arkiven

En vanlig kategori av handlingar som finns bevarade i arkiv är "Ämnesordnade handlingar". Bakom den anonyma epitetet kan det gömma sig stora och små överraskningar. Bland betyg och reglementen i kommunala flickskolans arkiv hittar vi exempelvis lärarinnan Anna Wensters reseskildring "Italien-Österlandet" 1935. Boxen är full med fotografier, vykort och en redogörelse av Annas resa.

Sociala arkiv

Fattigvårdsstyrelsen och dess utveckling

Kommunens ansvar för sociala frågor samlades under 1800-talet på fattigvårdsstyrelsens bord. Ansvaret var att ta hand om människor som inte kunde försörja sig själva. Det kunde röra sig om de som var för sjuka eller gamla för att arbeta, föräldralösa barn eller ensamstående mödrar.

Förenklat kan man säga att fattigvårdsstyrelsen utvecklats till dagens social- respektive omsorgsnämnd. Uppdraget har varierat över tid: under en period fanns även nykterhets- och barnavårdsnämnder.

Intressanta handlingar från fattigvårdsstyrelsen

Stamrullor, understödsjournaler, protokoll, socialakter

I samband med 1956 års lag om socialhjälp ersattes fattigvårdsstyrelsen med socialnämnd. Omsorgsnämnden bildades först 1992 när kommunerna tog över ansvaret för bland annat äldreomsorgen.

Ängsgårdens förskola vid CSK var tidigare Kristianstads stads fattigvårdsinrättning.

Sekretess

Vi gör alltid en sekretessprövning innan handlingar lämnas ut från de sociala arkiven. Sekretess råder för information som är 70 år och yngre. Uppgifter rörande dig själv får du alltid ta del av. Innehåller handlingarna däremot uppgifter om andra personer än dig själv, kan dessa uppgifter sekretessbeläggas innan handlingen lämnas ut.

Under slutet av 1800-talet började människor gå samman för att hjälpa barn som hade det svårt. 1910 bildades Kristianstads Mjölkdroppen med syfte att förbättra barns hälsa genom att erbjuda gratis modersmjölksersättning och läkarbesök.

Barnavårdsnämnder

Under 1800-talet hanterades barnavårdsärenden av kommunalstämman eller fattigvårdsstyrelsen. Vården bestod i huvudsak av utackorderingar med hjälp av så kallade "barnauktioner".

I början av 1900-talet kom nya lagar som skärpte barns rättigheter. Barnauktioner förbjöds och de första lagarna om adoption och fosterbarn kom. 1926 blev det tvingande för kommunen att bilda en särskild barnavårdsnämnd.

I 1917 års barnlagar bestämdes att kommunen skulle utse barnavårdsman för barn födda utom äktenskapet. Det var först nu man började man göra faderskapsutredningar.

Intressanta handlingar från barnavårdsnämnden

Barnavårdsakter, protokoll, korrespondens, liggare, register och förteckningar

räknojd: 1,74 m. bebod av 6 personer,
varav 4 minderåriga barn.

Kort nr 3.

Rummet sett från dörren. I dessa båda
sängar ligger förutom makarna även två
utav deras barn.

Under första halvan av 1900-talet var trångboddheten stor i landet. Kristianstad var inget undantag. Fotot är taget av hälsovårdsnämnden på 1930-talet och visar ett rum där 6 personer bodde.

Intressanta handlingar från hälsovårdsnämnden

Rapport- och visitationsjournaler, stadsläkarens ämbetsberättelser, undersökningshandlingar, tillsynshandlingar

Miljö- och samhällsbyggnadsarkiv

Hälsovårdsnämnd

Kommunen Kristianstads stad fick tidigt ansvar för att invånarna hade tillgång till vatten, avlopp och avträden. År 1875 infördes en hälsovårdsstadga som ledde till att det skapades särskilda hälsovårdsnämnder. Kommuner på landsbygden fick krav om att bilda hälsovårdsnämnder först 1919.

Nämnden hade även ansvar för födoämnen och dryckesvaror. Kraven på livsmedelshandling och lantbruk skärptes under 1900-talets gång. Hälsovårdsnämnden ersattes 1982 av miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Byggnadsnämnd

Att ansöka om bygglov hos kommunen är ett relativt modernt krav. Längre fanns det bara en byggnadsstadga för rikets städer. Först 1947 blev det tvungande för varje kommun ha en byggnadsnämnd eller ett motsvarande organ.

Den 28 november 1874 beslöt stadsfullmäktige i Kristianstads stad att tillsätta en byggnadsnämnd som skulle bestå av fem ledamöter. Kommunen valde tre ledamöter och resterande utsågs av stadens magistrat.

Byggnadsnämnden i Kristianstad stad innehåller även ett kommunalt lantmäteri som utförde till exempel delning och sammanslagning av tomter. Därför finns det äldre plan- och förrättningsritningar över Kristianstad bevarade hos kommunarkivet.

Intressanta handlingar från byggnadsnämnden

Verksamhetsberättelser, ritningar och kartor, diarium, kontrakt, tillstånd, avtal, korrespondens

Enskilda arkiv

Från KBS till student- och idrottsföreningar

Offentlighetsprincipen gäller inte för privata aktörer som till exempel bolag och föreningar. Det är naturligtvis viktigt att dessa arkiv bevaras även om det inte är tvingande i lag. Våra enskilda arkiv utgör en viktig pusselbit i vårt kollektiva minne.

Köttbullar i drivor! Foto från när kommunarkivet hjälpte till att packa ihop KBS/Scans arkiv.

Kristianstads kommunarkiv tar löpande emot enskilda arkiv med koppling till Kristianstad med omnejd. Exempelvis förvarar vi arkivet efter KBS, dagens Scan, tillsammans med den anrika studentföreningen Athenæum. Arkiven tillsammans med ett hundratal andra har skänkts som gåva till kommunen.

Hur gör jag om jag vill ta del av arkivhandlingar?

Nyfiken på mer? Följ oss på Instagram!
[@kristianstadskommunarkiv](https://www.instagram.com/kristianstadskommunarkiv)

Vill du ta del av handlingar på plats tar du kontakt med oss på telefon eller mejl för att bestämma en tid för besök måndag – fredag. Kommunarkivet tar emot besök i Östra kommunhuset på J A Hedlunds väg 17.

Om du inte har möjlighet att ta dig till oss kan vi hjälpa dig att ta fram uppgifter från arkiven. Använd vår e-tjänst på hemsidan, mejla eller ring oss.

En komplett förteckning över kommunarkivets samlingar finns i Nationella arkivdatabasen (NAD) på Riksarkivets hemsida. Du hittar en länk till förteckningen på www.kristianstad.se/kommunarkivet